

LIPRO: een classificatie van huishoudens

Edith Lodewijckx & Patrick Deboosere

Studiedienst van de Vlaamse Regering

Vlaamse overheid

LIPRO: een classificatie van huishoudens

Edith Lodewijckx*, Patrick Deboosere**

*Studiedienst van de Vlaamse Regering

**Vrije Universiteit Brussel, Steunpunt Demografie

Samenstelling

Diensten voor het Algemeen
Regeringsbeleid
Studiedienst van de Vlaamse Regering

Edith Lodewijckx, Patrick Deboosere (VUB)

Verantwoordelijke uitgever

Josée Lemâitre
Administrateur-generaal
Boudewijnlaan 30 bus 23
1000 Brussel

Lay-out cover

Diensten voor het Algemeen
Regeringsbeleid
Communicatie
Patricia Van Dichel

Druk

Agentschap voor Facilitair Management

Depotnummer

D/2008/3241/345

<http://www.vlaanderen.be/svr>

INHOUDSTAFEL

1.	Inleiding	1
2.	Definitie van een huishouden	1
3.	Keuze van een typologie	2
4.	Beschrijving van de LIPRO-typologie	2
5.	Toepassen van de LIPRO-typologie op de bevolkingsgegevens	4
6.	Niet-gehuwd samenwonende paren	9
6.1.	Opsporen van niet-gehuwd samenwonende paren	9
6.2.	Validatie van het algoritme.....	10
6.3.	Toepassen van het algoritme op de bevolkingsgegevens	11
7.	Keuze van de referentiepersoon	12
8.	Besluit	16
	Bibliografie	17
	Bijlage	19

1. Inleiding

Er bestaan diverse methoden om huishoudens te omschrijven of te klasseren. De eenvoudigste indeling houdt geen rekening met de familierechtelijke relaties tussen de personen van een huishouden. Een klassieke toepassing hiervan is de indeling van de huishoudens naar huishoudgrootte. Door gebruik te maken van de verwantschapsrelaties tussen de personen kan er een meer complexe realiteit worden beschreven. Daarbij kan men zich beperken tot de juridische relaties zoals de relatie tussen gehuwden of de relatie ouder-kind (bv. Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, <http://statbel.fgov.be>). Maar naast de *de jure* relaties kan men ook de *de facto* relaties onderkennen op basis van het wonen op eenzelfde adres, zoals niet-gehuwd samenwonende paren (bv. Lodewijckx, 2008).

Jaarlijks koopt de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) bevolkingsgegevens aan die de FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI)¹ ontvangt van het Rijksregister. Die gegevens uit het bevolkingsregister beschrijven de bevolking die op 1 januari van het desbetreffende jaar in België woont. Voor elke persoon is er onder meer informatie over de geboortedatum (jaar, maand), het geslacht, de burgerlijke staat, de woonplaats, de verwantschap met de referentiepersoon van het huishouden en het identificatienummer van het huishouden (sequentieel nummer dat jaarlijks verandert). Via dit identificatienummer weten we voor elke persoon tot welk huishouden hij/zij behoort. Bijgevolg kan het oorspronkelijke bestand met als eenheid “personen” omgevormd worden tot een bestand met als eenheid “huishoudens”. Op basis van dit laatste bestand worden karakteristieken van het huishouden berekend.

In dit technische rapport motiveren we de indeling van de huishoudens die SVR toepast op de gegevens uit het Rijksregister. We omschrijven nauwkeurig hoe de diverse types huishoudens worden afgebakend en welke problemen hierbij opduiken. Onlangs werden de bevolkingskubussen uit het datawarehouse uitgebreid met twee nieuwe variabelen die het huishouden waartoe de persoon behoort, beschrijven.² Dit rapport is in de eerste plaats bedoeld als leidraad voor de gebruikers van deze huishoudensvariabelen.

2. Definitie van een huishouden

Door ADSEI wordt een **huishouden** als volgt gedefinieerd: “Een huishouden bestaat ofwel uit één persoon die gewoonlijk alleen leeft, ofwel uit twee of meer personen, die al dan niet door familiebanden verbonden, gewoonlijk eenzelfde woning betrekken en er samenleven” (NIS 1997, 1999). De definitie van een huishouden is dus gebaseerd op het ingeschreven zijn op **eenzelfde hoofdverblijfplaats** (“Household-dwelling” concept van Eurostat) en niet op basis van een gemeenschappelijk huishoudbudget (“Household-budget” concept van Eurostat). Een huishouden stemt niet noodzakelijkerwijze overeen met een (kern)gezin of familie. Het begrip familie veronderstelt banden van verwantschap of afstamming tussen de leden.

Huishoudens worden opgedeeld in **particuliere en collectieve huishoudens**. Personen die samenleven in rusthuizen, rust- en verzorgingstehuizen, verpleeginstellingen, strafinrichtingen, weeshuizen, studenten- en arbeidershomes,... vormen collectieve huishoudens. De bevolking in collectieve huishoudens bestaat (bijna altijd) uit personen voor wie in de huisvesting en in de dagelijkse levensbehoeften door derden bedrijfsmatig wordt voorzien.

Gelijk welke indeling van de huishoudens men ook maakt, de indeling heeft een sterk administratieve grondslag waarmee bij de interpretatie van de cijfers rekening moet worden gehouden. Sommige jongeren bijvoorbeeld wonen alleen of wonen niet-gehuwd samen maar

¹ Vroeger bekend als Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS).

² Het gaat om “huishoudentype” en “huishoudenspositie”. Verderop worden deze begrippen beschreven.

blijven bij de ouders gedomicilieerd om fiscale of andere administratieve redenen. Ouderen die in een rusthuis zijn opgenomen, staan soms nog op hun voormalig adres ingeschreven omdat bijvoorbeeld de partner nog in de eigen woning verblijft of de eigen woning nog niet werd verkocht (Lodewijckx, 2001). Ook overheidsbeslissingen kunnen een administratieve samenstelling van een huishouden opleggen die afwijkt van de werkelijkheid. Wachtregisters waarbij personen niet onmiddellijk in het bevolkingsregister worden ingeschreven, kunnen alleenwonenden of eenoudergezinnen creëren waarbij in werkelijkheid de inwonende partner wacht op een administratieve regularisatie.

3. Keuze van een typologie

In 2004-2005 heeft de werkgroep van de Hoge Raad voor de Statistiek “Herziening van de demografische statistieken, thematische subwerkgroep huishoudens” – hier kortweg “de werkgroep” genoemd – zich gebogen over welke administratieve gegevens over huishoudens momenteel in België beschikbaar zijn en hoe men de verschillende types van huishoudens zo precies mogelijk kan weergeven.

De werkgroep stelt voor om de **LIPRO-typologie** systematisch toe te passen op de gegevens van het Rijksregister en de volkstellingen (Masuy-Stroobant, 2006). Bij de keuze van deze typologie werden de volgende doelstellingen voor ogen gehouden.

1. De nieuwe samenlevingsvormen moeten in continuïteit zijn met de klassieke samenlevingsvormen zoals die in het verleden en ook nu nog worden gepubliceerd door ADSEI.
2. Het moet een eenvoudige typologie zijn die de vele nieuwe samenlevingsvormen optimaal samenvat.
3. De indeling van de huishoudens moet met een minimum aan gegevens kunnen worden gemaakt.
4. Het algoritme voor de aanmaak van de types van huishoudens moet eenvoudig zijn zodat alle instellingen ze kunnen toepassen en aldus vergelijkbare statistieken worden verkregen.
5. De typologie moet een internationale vergelijking mogelijk maken. De typologie van de huishoudens zoals aanbevolen door Eurostat was richtinggevend voor de uiteindelijke keuze.
6. De typologie laat toe om huishoudensprojecties te maken.
7. Naast het huishoudenstype kan ook de huishoudenspositie voor elke persoon berekend worden. De plaats die de persoon inneemt in een bepaald type huishouden wordt hierdoor een individueel kenmerk. Dit laat toe eenvoudige en vergelijkbare tabellen op te stellen. De huishoudenspositie kan ook als onafhankelijke variabele in multivariate modellen worden opgenomen (bv. Deboosere e.a., 2006).

Instellingen die zich toeleggen op demografisch onderzoek, zoals het Steunpunt Demografie van de VUB (Deboosere, 1993, 1995; Surkyn, 1999; Surkyn e.a., 2008) en het voormalige Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie (CBGS) (Lodewijckx, 2001) hanteerden de LIPRO-typologie al met succes in het verleden. Sinds 2005 wordt de LIPRO-typologie ook geïmplementeerd in het datawarehouse Arbeidsmarkt van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ).

4. Beschrijving van de LIPRO-typologie

De LIPRO-typologie (Lifestyle Projections) is ontwikkeld door het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (Van Imhoff en Keilman, 1991). Het perfect kopiëren van deze typologie op de gegevens uit het bevolkingsregister van België is onmogelijk. Bijgevolg werd er een classificatie ontwikkeld die de LIPRO-typologie zeer dicht benadert.

Er worden **zeven types** van **particuliere huishoudens** onderscheiden:

1. alleenwonenden (eenpersoonshuishoudens);

2. gehuwde paren zonder thuiswonend kind (+ eventueel inwonende andere personen);
3. gehuwde paren met thuiswonend(e) kind(eren) (+ eventueel inwonende andere personen);
4. niet-gehuwd samenwonende paren zonder thuiswonend kind (+ eventueel inwonende andere personen);
5. niet-gehuwd samenwonende paren met thuiswonend(e) kind(eren) (+ eventueel inwonende andere personen);
6. alleenstaande ouders (+ eventueel inwonende andere personen);
7. andere types huishoudens.

De groep “andere types huishoudens” omvat alle huishoudens die niet zijn opgenomen in de types 1 tot en met 6 zoals samenwonende broers/zussen, samenwonende vrienden,... De groep omvat niet de **collectieve huishoudens**. Die worden ondergebracht in een **achtste type** huishouden.

De zeven types **particuliere huishoudens** geven aanleiding tot **elf huishoudensposities** (tabel 1). De positie van een persoon binnen het huishouden is afhankelijk van zowel het type van het huishouden als van de plaats die hij/zij inneemt binnen het huishouden. Binnen eenzelfde type huishouden kunnen personen een andere huishoudenspositie innemen. Bijvoorbeeld, het huishouden bestaat uit een gehuwd paar met drie kinderen en de moeder van de echtgenoot (huishoudenstype 3 in tabel 1). Beide echtgenoten nemen de huishoudenspositie “gehuwd partner met thuiswonende kinderen” in (positie 3). De drie kinderen zijn “kind bij een gehuwd paar” (huishoudenspositie 4) en de inwonende moeder krijgt de huishoudenspositie “inwonende andere persoon” (positie 10).

Personen die in een **collectief huishouden** wonen, krijgen de huishoudenspositie “**lid van een collectief huishouden**”.

De huishoudensposities krijgen slechts hun volle betekenis wanneer ze worden verbonden met de leeftijd en het geslacht van de betrokken personen. Er is immers nauwelijks een leeftijdsbeperking voor de mogelijke posities die iemand kan innemen.

Tabel 1 De relatie tussen het type huishouden en de positie van personen binnen het huishouden

Types huishoudens	Posities binnen de huishoudens
1. alleenwonenden	1. alleenwonende
2. gehuwde paren zonder thuiswonend kind	2. gehuwde partner, zonder thuiswonend kind 10. inwonende andere persoon
3. gehuwde paren met thuiswonend(e) kind(eren)	3. gehuwde partner, met thuiswonend(e) kind(eren) 4. kind bij een gehuwd paar 10. inwonende andere persoon
4. niet-gehuwd samenwonende paren zonder thuiswonend kind	5. niet-gehuwd samenwonende partner, zonder thuiswonend kind 10. inwonende andere persoon
5. niet-gehuwd samenwonende paren met thuiswonend(e) kind(eren)	6. niet-gehuwd samenwonende partner, met thuiswonend(e) kind(eren) 7. kind bij een niet-gehuwd samenwonend paar 10. inwonende andere persoon
6. alleenstaande ouders	8. alleenstaande ouder 9. kind bij een alleenstaande ouder 10. inwonende andere persoon
7. andere types huishoudens	11. overige persoon
8. collectieve huishoudens	12. lid van een collectief huishouden

5. Toepassen van de LIPRO-typologie op de bevolkingsgegevens

De LIPRO-typologie wordt uitgewerkt op basis van het kenmerk “verwantschap met de referentiepersoon van het huishouden”. De definitie van een **referentiepersoon** luidt als volgt: “In elk particulier huishouden moet een referentiepersoon worden aangeduid, teneinde de plaats van elk lid binnen het huishouden te kunnen bepalen. In principe wordt als referentiepersoon de persoon genomen die werkelijk de belangen van het gezin behartigt of die voor het grootste deel in het onderhoud van het huishouden voorziet. Toch zal in de realiteit de referentiepersoon degene zijn die in het huishouden zich bezighoudt met de administratieve zaken” (NIS, 1999).

Voor elke persoon in het huishouden is zijn/haar verwantschap met de referentiepersoon vastgelegd aan de hand van één van de **16** mogelijke **verwantschapscodes** (tabel 2). Slechts enkele verwantschapsrelaties komen zeer frequent voor. Bekijken we eerst de huishoudens. Op 1 januari 2005 zijn er in het Vlaamse Gewest 2.556.968 particuliere huishoudens. In 52% van die huishoudens is er een echtgenoot/echtgenote aanwezig, in 39% van de huishoudens is er minstens één zoon of dochter van de referentiepersoon. Laten we de eenpersoonshuishoudens buiten beschouwing – in die huishoudens woont enkel een referentiepersoon – dan blijkt dat er in 74% van de meerpersoonshuishoudens een huwelijkspartner van de referentiepersoon aanwezig is en dat er in 55% sprake is van eigen kinderen van de referentiepersoon. Bekijken we vervolgens de verdeling van de verwantschapscodes over de inwoners van het Vlaamse Gewest. Van de 6.044.016 personen die in een particulier huishouden wonen, is 42% referentiepersoon van het huishouden. 22% heeft de verwantschapscodes “echtgenoot/echtgenote” en 29% is een zoon/dochter van de referentiepersoon.

Tabel 2 Aanwezigheid van specifieke verwantschapsrelaties in de particuliere huishoudens en in de bevolking - Vlaams Gewest, 1/1/2007

Verwantschapscode:	Aantal huishoudens waarin verwantschapsrelatie voorkomt	In % van:		Aantal personen** met verwantschapsrelatie	In % van het aantal personen
		het totaal aantal huishoudens	huishoudens met twee of meer personen		
referentiepersoon*	2.550.086	99,73	99,90	2.550.087	42,19
echtgenoot/ echtgenote	1.320.764	51,65	73,54	1.324.324	21,91
zoon of dochter	994.946	38,91	55,40	1.729.580	28,62
niet verwant	264.070	10,33	14,70	300.606	4,97
stiefzoon /dochter	24.852	0,97	1,38	34.078	0,56
kleinzoon /dochter	22.921	0,90	1,28	32.841	0,54
broer of zus	16.124	0,63	0,90	17.750	0,29
vader of moeder	14.876	0,58	0,83	17.239	0,29
schoonzoon /dochter	12.505	0,49	0,70	12.933	0,21
schoonvader /moeder	9.189	0,36	0,51	10.268	0,17
schoonbroer /zus	4.777	0,19	0,27	5.056	0,08
andere verwant	4.222	0,17	0,24	5.197	0,09
neef niet van broer	1.863	0,07	0,10	2.322	0,04
achterkleinkind	462	0,02	0,03	623	0,01
grootvader /moeder	431	0,02	0,02	467	0,01
oom of tante	354	0,01	0,02	378	0,01
neef niet van oom	236	0,01	0,01	267	0,00
totaal aantal huishoudens	2.556.968				
totaal aantal personen				6.044.016	

* in 6.882 huishoudens is er geen referentiepersoon aanwezig

** 73.424 personen leven in een collectief huishouden en zijn niet opgenomen in de tabel

Bron: ADSEI. Bewerking: SVR.

Tabel 3 toont de particuliere huishoudens, opgesplitst naar de meest voorkomende combinaties van verwantschappen. In bijna 92% van alle huishoudens (dus inclusief de eenpersoonshuishoudens) komen maar vijf **combinaties van verwantschappen** voor. In 30% gaat het enkel om een referentiepersoon; in 25% is er sprake van een referentiepersoon, zijn/haar echtgenote/echtgenoot en zijn/haar eigen kind(eren); in 23% woont de referentiepersoon enkel met zijn/haar echtgenote/echtgenoot samen en in 7% enkel met zijn/haar eigen kind(eren); in 6% bestaat het huishouden uit een referentiepersoon en één of meer personen die niet-verwant zijn met de referentiepersoon. De tien meest voorkomende combinaties van verwantschappen beschrijven samen 97% van alle huishoudens.

Bekijken we enkel de meerpersoonshuishoudens (tabel 3, vierde kolom). De vijf meest voorkomende combinaties van verwantschappen beschrijven samen 94% van deze huishoudens. Het gaat opnieuw over de combinaties referentiepersoon met echtgenote/echtgenoot en eigen kind(eren) (36%), referentiepersoon met echtgenote/echtgenoot (33%), referentiepersoon met eigen kind(eren) (11%), referentiepersoon met niet-verwant(en) (8%). De vijfde combinatie betreft een referentiepersoon met niet-verwant(en) en eigen kind(eren) (5%).

De meeste types huishoudens kunnen we zonder problemen uit de verwantschapscombinaties afleiden. Ze zijn terug te vinden in de laatste kolom van tabel 3. De algoritmes die gebruikt worden om de huishoudens in te delen, zijn opgenomen in de bijlage.

Om de indeling van de huishoudens beter te kunnen begrijpen, beschrijven we welke personen geklasseerd worden als “kind” bij een gehuwd paar of bij een alleenstaande ouder:

1. alle personen die “zoon/dochter” van de referentiepersoon zijn. De geadopteerde kinderen hebben in het gegevensbestand eveneens de verwantschap “zoon/dochter”;
2. alle personen die “stiefzoon/stiefdochter” van de referentiepersoon zijn;
3. alle personen die “niet-verwant” met de referentiepersoon zijn en bovendien jonger zijn dan 18 jaar. De werkgroep neemt aan dat dit vooral pleegkinderen zijn³.

In internationaal onderzoek worden thuiswonende kinderen soms beperkt tot de personen die wonen bij (één van) de ouder(s) en die niet samenwonen met een eigen partner (Philipov, 2005) of die zelf geen thuiswonend kind hebben (Nederland, <http://statline.cbs.nl/StatWeb/>) of die nooit gehuwd zijn (België, <http://statbel.fgov.be>; Groot Brittannië, www.statistics.gov.uk). De werkgroep stelt voor om geen rekening te houden met het feit dat het thuiswonende kind zelf een partner en/of eigen kinderen heeft. Er zijn immers geen affiliatiegegevens voorhanden en vaak is er onvoldoende informatie om de partner ondubbelzinnig te identificeren. Bovendien is er slechts in een zeer beperkt aantal huishoudens sprake van meerdere familiekeren (zie paragraaf 7).

In de definitie van “kind” is er geen leeftijdsgrens vastgelegd (uitzondering zijn de vermoedelijke pleegkinderen). Bij de aanmaak van huishoudenstatistieken wordt er dan ook best rekening gehouden met de leeftijd van de leden van het huishouden (bv. Lodewijckx, 2008).

Huishoudens met verwantschapscombinaties waarbij **niet-verwanten** betrokken zijn en waarbij geen echtgenote/echtgenoot aanwezig is (bv. combinaties 5 en 6 in tabel 3), zijn niet zonder meer te klasseren. De reden hiervoor is het ontbreken van een verwantschapscode voor de niet-gehuwd samenwonende partner in de Belgische bevolkingsgegevens. We bespreken dit in de volgende paragraaf.

Zoals eerder gezegd, werken we de LIPRO-typologie uit aan de hand van de verwantschapsrelaties met de referentiepersoon. Een klein aandeel van alle particuliere huishoudens (0,27%) heeft **geen referentiepersoon**. Dergelijke huishoudens komen terecht in de groep “andere types huishoudens.”⁴ Er zijn twee uitzonderingen op deze regel (zie bijlage). Woont een persoon alleen en is hij/zij 15 jaar of ouder dan gaat het om een alleenwonende. De verwantschapscombinatie “echtgenoot/echtgenote” en “zoon(s)/dochter(s)” wordt geklasseerd als een alleenstaande ouder. Samen gaat het om 0,21% van alle particuliere huishoudens.

³ In 2007 gaat het in het Vlaamse Gewest om 0,37% van alle kinderen die bij een gehuwd paar of een alleenstaande ouder wonen.

⁴ ADSEI neemt deze huishoudens niet op in de statistieken (<http://statbel.fgov.be>).

Tabel 3 Particuliere huishoudens naar de meest voorkomende combinaties van verwantschapsrelaties - Vlaams Gewest, 1/1/2007

Combinatie van verwantschapsrelaties	Aantal huishoudens	In % van:		Huishoudentypes
		totaal aantal huishoudens	huishoudens met 2 of meer personen	
totaal aantal huishoudens	2.556.968	100,00	100,00	
totaal, 5 meest voorkomende combinaties	2.345.201	91,72	93,85	
totaal, 10 meest voorkomende combinaties	2.481.041	97,03	96,34	
totaal, 20 meest voorkomende combinaties	2.518.460	98,49	98,27	
totaal, 30 meest voorkomende combinaties	2.533.536	99,08	98,98	
1. referentiepersoon	755.712	29,56		alleenwonenden
referentiepersoon met:				
2. echtgeno(o)te + eigen kind(eren)	651.318	25,47	36,26	gehuwde paren met kind(eren)
3. echtgeno(o)te	598.129	23,39	33,30	gehuwde paren zonder kind
4. eigen kind(eren)	188.722	7,38	10,51	alleenstaande ouders
5. niet-verwant(en)	151.320	5,92	8,42	
6. niet- verwant(en) + eigen kind(eren)	96.160	3,76	5,35	
7. echtgeno(o)te + stiefkind(eren)	12.469	0,49	0,69	gehuwde paren met kind(eren)
8. broer(s)/zus	10.389	0,41	0,58	andere types huishoudens
9. echtgeno(o)te + eigen kind(eren) + stiefkind(eren)	10.230	0,40	0,57	gehuwde paren met kind(eren)
10. echtgeno(o)te + eigen kind(eren)+ niet- verwant(en)	6.592	0,26	0,37	<i>Indien minstens 1 niet-verwant >=18jaar:</i> gehuwde paren met kind(eren), inwonende(n) <i>Indien alle niet-verwant(en) <18jaar:</i> gehuwde paren met kind(eren)
11. ouder(s)	4.986	0,19	0,28	andere types huishoudens
12. echtgeno(o)te + eigen kind(eren)+ kleinkind(eren)	4.596	0,18	0,26	gehuwde paren met kind(eren), inwonende(n)
13. echtgeno(o)te + eigen kind(eren)+ schoonouder(s)	4.391	0,17	0,24	gehuwde paren met kind(eren), inwonende(n)
14. echtgeno(o)te + eigen kind(eren)+ schoonkind(eren) + kleinkind(eren)	4.125	0,16	0,23	gehuwde paren met kind(eren), inwonende(n)
15. echtgeno(o)te + eigen kind(eren)+ ouder(s)	4.011	0,16	0,22	gehuwde paren met kind(eren), inwonende(n)
16. echtgeno(o)te +schoonouder(s)	3.446	0,13	0,19	gehuwde paren zonder kind, inwonende(n)
17. eigen kind(eren) + kleinkind(eren)	3.368	0,13	0,19	alleenstaande ouders, inwonende(n)

Combinatie van verwantschapsrelaties	Aantal huishoudens	In % van:		Huishoudentypes
		totaal aantal huishoudens	huishoudens met 2 of meer personen	
18. echtgeno(o)te + niet- verwant(en)	3.139	0,12	0,17	<i>Indien alle niet-verwant(en) >=18jaar:</i> gehuwde paren zonder kind, inwonende(n) <i>Indien alle niet-verwant(en) <18jaar:</i> gehuwde paren met kind(eren) <i>Indien niet-verwant(en) <18jaar & >=18jaar:</i> gehuwde paren met kind(eren), inwonende(n) alleenstaande ouders, inwonende(n)
19. eigen kind(eren) + schoonkind(eren) + kleinkind(eren)	2.872	0,11	0,16	gehuwde paren met kind(eren), inwonende(n)
20. echtgeno(o)te + eigen kind(eren) + schoonkind(eren)	2.485	0,10	0,14	andere types huishoudens
21. kleinkind(eren)	2.237	0,09	0,12	alleenstaande ouders, inwonende(n)
22. eigen kind(eren) + schoonkind(eren)	1.758	0,07	0,10	gehuwde paren zonder kind, inwonende(n)
23. echtgeno(o)te + kleinkind(eren)	1.755	0,07	0,10	gehuwde paren zonder kind, inwonende(n)
24. echtgeno(o)te + ouder(s)	1.701	0,07	0,09	gehuwde paren zonder kind, inwonende(n)
25. echtgeno(o)te + schoonbroer(s)/zus	1.613	0,06	0,09	alleenstaande ouders, inwonende(n)
26. eigen kind(eren) + ouder(s)	1.456	0,06	0,08	gehuwde paren met kind(eren), inwonende(n)
27. echtgeno(o)te + eigen kind(eren) + schoonbroer(s)/zus	1.412	0,06	0,08	gehuwde paren met kind(eren), inwonende(n)
28. echtgeno(o)te + eigen kind(eren) + broer(s)/zus	1.145	0,04	0,06	gehuwde paren zonder kind, inwonende(n)
29. echtgeno(o)te + broer(s)/zus	1.015	0,04	0,06	gehuwde paren met kind(eren), inwonende(n)
30. echtgeno(o)te + eigen kind(eren) + kleinkind(eren) + niet- verwant(en)	984	0,04	0,05	gehuwde paren met kind(eren), inwonende(n)
overige 611 verwantschapscombinaties	23.432	0,92	1,30	

Bron: ADSEI. Bewerking: SVR.

6. Niet-gehuwd samenwonende paren

6.1. Opsporen van niet-gehuwd samenwonende paren

Partners die niet-gehuwd samenwonen, worden in het Rijksregister niet als dusdanig gecodeerd. Is de ene persoon de referentiepersoon, dan heeft de andere de verwantschapsrelatie “niet-verwant”. Ondanks de recente wetwijzigingen die een administratieve categorie “samenwonend” hebben ingevoerd, zijn momenteel de personen die wettelijk samenwonen en/of een samenlevingscontract afsloten, niet te identificeren in onze gegevensbestanden. Bovendien zijn er naast de wettelijk samenwonenden nog steeds de feitelijk samenwonenden.

ADSEI hanteert nog steeds een benadering van de huishoudens die niet-gehuwd samenwonenden *de facto* als onbestaande beschouwt. Huishoudens waar mensen samenleven als paar zonder dat een door de overheid erkende huwelijkse staat hen bindt, worden beschouwd als huishoudens van twee niet-verwante personen of als alleenstaande ouders samenwonend met een niet-verwante persoon. In de officiële statistieken wordt op die manier het aantal alleenstaande ouders schromelijk overschat.

Om niet-gehuwd samenwonende paren als type huishouden te kunnen onderscheiden, moeten er dus regels worden opgesteld, die eenduidig en zo eenvoudig mogelijk zijn en die garanderen dat het aantal personen dat terecht als niet-gehuwd samenwonend wordt beschouwd, gemaximaliseerd is en dat het aantal foutieve hercoderingen geminimaliseerd is. De **beslissingsregels** om een huishouden te typeren als een “**niet-gehuwd samenwonend paar**” luiden als volgt (zie ook bijlage):

1. de referentiepersoon is 18 jaar of ouder;
2. er is geen echtgenoot/echtgenote van de referentiepersoon aanwezig;
3. er is een partner aanwezig.

Eerst wordt er nagegaan of er een potentiële partner in het huishouden aanwezig is. Een potentiële partner is een persoon die voldoet aan de volgende voorwaarden: 18 jaar of ouder, van het andere geslacht dan de referentiepersoon, niet-verwant met de referentiepersoon.

Voldoet één persoon aan de criteria van potentiële partner, dan wordt deze beschouwd als partner van de referentiepersoon. Voldoen er meerdere personen aan de criteria van potentiële partner, dan wordt nagegaan welke persoon het kleinste leeftijdsverschil heeft met de referentiepersoon. Vervolgens wordt er gekeken naar het leeftijdsverschil van deze persoon met alle andere potentiële partners. Bedraagt dit verschil telkens 15 jaar of meer, dan wordt deze persoon bestempeld als de partner van de referentiepersoon. Zoniet dan is er geen sprake van een partner in het huishouden.

Wanneer er op basis van bovenstaande regels naast de niet-gehuwd samenwonende partner nog andere “niet-verwante” personen tot het huishouden behoren, dan worden diegenen die minstens 15 jaar jonger zijn dan de partner van de referentiepersoon beschouwd als kinderen van de partner van de referentiepersoon. Zij krijgen dus de huishoudenspositie “kind bij een niet-gehuwd samenwonend paar”. Die huishoudenspositie wordt uiteraard ook toegewezen aan alle personen die een zoon/dochter of een stiefzoon/stiefdochter van de referentiepersoon zijn.

Het volgende (extreme) vierpersoonshuishouden illustreert deze beslissingsregels.

Man 35 jaar referentiepersoon	Vrouw 38 jaar niet-verwant	Vrouw 22 jaar niet-verwant	Vrouw 20 jaar niet-verwant
-------------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------

Elke vrouw is een potentiële partner van de referentiepersoon. De 38-jarige vrouw heeft het kleinste leeftijdsverschil met de man en is minstens 15 jaar ouder dan de twee andere vrouwen. We definiëren de oudste vrouw als de ‘niet-gehuwd samenwonende partner’. Zij is

de moeder van de andere vrouwen die de huishoudenspositie “kind bij een niet-gehuwd samenwonend paar” krijgen.

Niet-gehuwd samenwonende paren zijn volgens het bovenstaande algoritme altijd van verschillend geslacht⁵. Hercoderen van personen van hetzelfde geslacht tot niet-gehuwd samenwonend paar introduceert wellicht meer fouten dan terechte koppelingen. Het is de bedoeling van de huishoudenstypologie om samenlevingsvormen te registreren en niet “home-sharing” omwille van de kostprijs.

6.2. Validatie van het algoritme

Het algoritme om niet-gehuwd samenwonende paren op te sporen werd door het Steunpunt Demografie van de VUB gevalideerd aan de hand van de socio-economische enquête 2001. We lichten dit even kort toe.

In de SEE2001 werd gebruik gemaakt van de informatie in het Rijksregister en kreeg elk huishouden een voorgedrukt huishoudformulier met de verwantschap van de leden van het huishouden. Het huishoudformulier bood de mogelijkheid aan om voor personen “zonder graad van verwantschap met de referentiepersoon” uitdrukkelijk aan te geven of zij “partner van de referentiepersoon”, “kind van de partner” of “ander niet-verwante persoon” waren. In de bestanden die het Nationaal Instituut voor de Statistiek heeft vrijgegeven, werden aldus nieuwe codes ingebracht voor niet-gehuwd samenwonende partners en kinderen van deze partners. In het totaal opteerde 82%⁶ van de niet-verwante personen om zich uitdrukkelijk te manifesteren als niet-gehuwd samenwonende partner en werd bij 5% aangekruist dat het een “kind van de partner” betreft. Terloops moet hier worden opgemerkt dat de meeste kinderen in huishoudens van niet-gehuwd samenwonende paren kinderen van de referentiepersoon zijn die ook in het register als dusdanig vermeld staan. Wie expliciet opteerde om de vermelding “ander niet-verwante persoon” te handhaven werd uiteraard als dusdanig geregistreerd. Dit was ook het geval voor iedereen die geen enkele optie invulde. Met andere woorden, voor alle niet- of slecht ingevulde formulieren werd teruggegrepen naar de standaardinformatie uit het register. In het totaal behield 13% van de niet-verwante personen de verwantschapscode “ander niet-verwante persoon”. We kunnen er van uitgaan dat onder de “niet-verwante” personen zich nog een behoorlijk omvangrijke groep bevindt van niet-gehuwd samenwonenden.

Er werd nagegaan in welke mate de toegepaste LIPRO-codering afwijkt van de zelfgerapporteerde status en wat de specifieke kenmerken zijn van diegenen die zichzelf als niet-gehuwd samenwonende opgeven en diegenen die dit niet doen.

De overgrote meerderheid (76%) van diegenen die volgens de LIPRO-typologie als niet-gehuwd samenwonende worden beschouwd, maken zich ook in het SEE2001-formulier als dusdanig kenbaar.

Bekijken we de 24% die dit niet deden, dan valt op dat deze groep een aanzienlijk ouder leeftijdsprofiel heeft. Bij de 25-jarige vrouwen geeft 86% van diegenen die door LIPRO als niet-gehuwd samenwonend worden geklasseerd zich ook als dusdanig op. Bij de 40-jarige vrouwen vermindert dit percentage tot 80% en bij de 60-jarigen tot 73%. Het is niet onredelijk om aan te nemen dat leeftijd een rol speelt in de bereidheid om zich als niet-gehuwd samenwonend te manifesteren en dat dit mede verantwoordelijk kan zijn voor het verschil in leeftijdsprofiel. Het is echter niet uit te sluiten dat bepaalde samenlevingsvormen op oudere leeftijd meer dan op jongere leeftijden ten onrechte als niet-gehuwd samenwonend worden beschouwd.

⁵ Gehuwde paren kunnen wel van hetzelfde geslacht zijn (zie bijlage).

⁶ Inclusief partners van hetzelfde geslacht. Dergelijke paren worden in de lipro-typologie niet beschouwd als niet-gehuwd samenwonenden.

Wat ook een rol speelt is het onderwijsniveau; en dit kan overigens een deel van het leeftijdseffect mee verklaren. Hoger opgeleiden die op hetzelfde adres zijn ingeschreven, geven vaker aan niet-gehuwd samenwonend te zijn. Samenwonenden met als hoogste diploma lager onderwijs of lager secundair beroepsonderwijs verklaren in 7 op de 10 gevallen een paar te vormen. Voor alle hogere opleidingsniveaus is dit 8 op de 10. Een mogelijke verklaring kan liggen in de acceptatiegraad van het niet-gehuwd samenwonen bij hoger opgeleiden (gedeeltelijk samenhangend met de leeftijd). Het valt ook niet uit te sluiten dat lager opgeleiden, met een hogere kans op lagere inkomens, vaker eenzelfde adres delen om economische redenen. De belangrijkste verklaringsgrond lijkt echter samen te hangen met de responsrate die daalt naarmate men lager is opgeleid.

Na analyse blijkt het verschil naar opleidingsniveau voor een behoorlijk deel samen te hangen met de non-respons. Door iedereen die niet expliciet gekozen heeft voor het statuut van niet-gehuwd samenwonende onder te brengen in de categorie “andere niet-verwante persoon”, wordt deze groep kunstmatig aangedikt met de non-respons. Er zijn natuurlijk geen sluitende bewijzen, maar het algemeen patroon van non-respons en de kenmerken van de groep “ander niet-verwant persoon” maakt het aannemelijk om te stellen dat deze groep nog een ruime meerderheid samenwonenden bevat. Bij een zeer conservatieve inschatting, waarbij we aannemen dat de helft van deze groep ten onrechte door LIPRO als niet-gehuwd samenwonend wordt geklasseerd, resulteert het gebruikte algoritme nog in een succesrate van 88%. We mogen dus besluiten dat de voorgestelde typologie in 9 op 10 gevallen personen correct als niet-gehuwd samenwonenden klasseert. Maximum in één op tien gevallen bestaat er onzekerheid of personen niet ten onrechte als niet-gehuwd samenwonend worden beschouwd.

Rekening houdend met het feit dat de LIPRO-typologie alleen steunt op personen die officieel op hetzelfde adres ingeschreven zijn, kunnen we met zekerheid stellen dat de gegevens op geaggregeerd niveau een vrij correct beeld geven van de nieuwe samenleefvormen in België en het aantal niet-gehuwd samenwonenden eerder onderschatten dan overschatten.

6.3. Toepassen van het algoritme op de bevolkingsgegevens

Laten we de definities van “niet-gehuwd samenwonende partner” en van “kind” toepassen op de bevolkingsgegevens (tabel 4). Zes combinaties van verwantschappen beschrijven 96% van alle huishoudens. Het huishouden bestaat uit:

- * een alleenwonende referentiepersoon (30%);
- * een combinatie van een referentiepersoon met een echtgenote/echtgenoot en kind(eren), m.a.w. een gehuwd paar met thuiswonend(e) kind(eren) (26%);
- * een combinatie van een referentiepersoon met een echtgenote/echtgenoot, m.a.w. een gehuwd paar zonder thuiswonend kind (23%);
- * een combinatie van een referentiepersoon met kind(eren), m.a.w. een alleenstaande ouder (7%);
- * een combinatie van een referentiepersoon met een niet-gehuwd samenwonende partner, m.a.w. een niet-gehuwd samenwonend paar zonder thuiswonend kind (5%);
- * een combinatie van een referentiepersoon met een niet-gehuwd samenwonende partner en kind(eren), m.a.w. een niet-gehuwd samenwonend paar met thuiswonend(e) kind(eren) (4%).

De overige 4% van alle huishoudens betreft huishoudens met inwonende andere personen (gehuwde of niet-gehuwd samenwonende paren met of zonder thuiswonende kinderen, alleenstaande ouders) of een “ander type huishouden”.

Tabel 4 Types particuliere huishoudens na toepassing van de definities voor “kind” en “niet-gehuwd samenwonende partner” - Vlaams Gewest 1/1/2007

Combinatie van verwantschapsrelaties	Aantal huishoudens	In % van totaal aantal huishoudens	Huishoudenstypes
totaal aantal huishoudens	2.556.968	100,00	
totaal, 5 meest voorkomende combinaties	2.345.566	91,73	
totaal, 6 meest voorkomende combinaties	2.451.626	95,88	
totaal, 10 meest voorkomende combinaties	2.483.838	97,14	
1. referentiepersoon referentiepersoon met:	755.712	29,56	alleenwonenden
2. echtgeno(o)te + kind(eren)	676.353	26,45	gehuwde paren met kind(eren)
3. echtgeno(o)te	598.129	23,39	gehuwde paren zonder kind
4. kind(eren)	189.870	7,43	alleenstaande ouders
5. niet-gehuwde partner	125.502	4,91	niet-gehuwd samenwonende paren zonder kind
6. niet-gehuwde partner + kind(eren)	106.060	4,15	niet-gehuwd samenwonende paren met kind(eren)
7. niet-verwant(en)	11.089	0,43	andere types huishoudens
8. broer(s) / zus(sen)	10.389	0,41	andere types huishoudens
9. echtgeno(o)te + kind(eren) + niet-verwant(en)	5.748	0,22	gehuwde paren met kind(eren), inwonende(n)
10. ouder(s)	4.986	0,19	andere types huishoudens

Bron: ADSEI. Bewerking: SVR.

7. Keuze van de referentiepersoon

De indeling van de huishoudens hangt af van de verwantschapsrelatie van de huishoudensleden met de referentiepersoon. Historisch is de referentiepersoon een uitvloeisel van het “hoofd van het huishouden”. In een echtpaar werd traditioneel de man als hoofd van het huishouden aangeduid. In huishoudens met meerdere gezinskernen nam de oudste man die positie in. Slechts bij het ontbreken van een volwassen man in het huishouden kon de vrouw als hoofd van het huishouden worden beschouwd. Vanuit het principe van de gelijkberechtiging werd er een einde gesteld aan dit administratieve gebruik en werd de term “referentiepersoon” ingevoerd. Theoretisch kan elke persoon in een huishouden referentiepersoon worden. In de praktijk fungeert in 98% van de Vlaamse gehuwde paren de man als referentiepersoon. Daarentegen heeft 23% van de niet-gehuwd samenwonende paren zonder thuiswonend kind en 30% van de niet-gehuwd samenwonende paren met thuiswonende kinderen een vrouwelijke referentiepersoon (Lodewijckx, 2004a). Er bestaan geen éénduidige regels die moeten worden gehanteerd bij een inschrijving in het Bevolkingsregister, zodat het deels afhankelijk is van de ambtenaar, deels van de leden van het huishouden wie als referentiepersoon wordt aangeduid. In de praktijk is de referentiepersoon vaak de eigenaar of de huurder van de woning. Bij een verhuisbeweging (wie komt inwonen bij wie) laat men vaak de oorspronkelijke bewoner als referentiepersoon staan. Mogelijks vloeit het hogere percentage vrouwelijke referentiepersonen bij niet-gehuwd samenwonende paren voort uit een situatie waar een man gaat samenwonen en zich

inschrijft op het adres van een alleenwonende vrouw of van een alleenstaande moeder. In bijna de helft van de “andere types van huishoudens” (groep 7 in de LIPRO-typologie) is er sprake van een vrouwelijke referentiepersoon.

In de LIPRO-typologie speelt de referentiepersoon geen rol meer eenmaal de classificatie van het huishouden is doorgevoerd. Ongeacht wie de referentiepersoon is, krijgen man en vrouw uit een paar dezelfde huishoudenspositie. Minimaal 96% van alle Vlaamse particuliere huishoudens leidt tot eenzelfde classificatie ongeacht wie de referentiepersoon is. Het gaat enerzijds om alleenwonenden (er is dan geen keuze van de referentiepersoon mogelijk), anderzijds om paren met en zonder thuiswonende kinderen en alleenstaande ouders, zonder “inwonende andere personen” in het huishouden (tabel 4). Tot die huishoudens behoort 94% van de bevolking die niet collectief woont.

De huishoudens waar de bepaling van de referentiepersoon wel belangrijk is en waar de keuze van de referentiepersoon leidt tot een andere classificatie van het huishouden, beperken zich tot een relatief kleine groep “atypische” huishoudens. Bekijken we bijvoorbeeld het volgende huishouden met zes leden:

Vrouw 50 jaar	Man 12 jaar	Man 20 jaar	Vrouw 22 jaar	Man 27 jaar	Vrouw 3 jaar	
referentie- persoon	zoon	zoon	dochter	schoon- zoon	kleinkind	alleenstaande moeder met 3 kinderen en 2 inwonende personen
schoon- moeder	schoon- broer	schoon- broer	echtgenote	referentie- persoon	dochter	gehuwd paar met 1 kind en 3 inwonende personen

Is de oudste vrouw de referentiepersoon van het huishouden dan wordt dit huishouden geklasseerd als “alleenstaande ouder”. Drie leden krijgen als huishoudenspositie “kind bij een alleenstaande ouder” en twee personen hebben de positie “inwonende andere persoon”. Is de gehuwde man daarentegen de referentiepersoon, dan valt het huishouden in de groep van “gehuwd paar met thuiswonend kind”. De man en zijn echtgenote krijgen elk de positie “gehuwd partner met thuiswonend kind”, de jongste persoon is een “kind bij een gehuwd paar” en de overige drie leden zijn “inwonende andere personen”.

In 3% tot 4% van alle huishoudens is er sprake van inwonende andere personen (4% wanneer de “andere types huishoudens” worden meegerekend; zij hebben per definitie inwonende andere personen). Het gaat overwegend om huishoudens met één inwonende persoon en overwegend om een inwonend familielid (tabel 5). Bij alleenstaande ouders komen er meer dan in de andere huishoudentypes inwonende andere personen voor. Het gaat bij alleenstaande ouders ook vaker om meer dan één inwonende persoon en het betreft verhoudingsgewijs meer inwonende schoonkind(eren) en/of kleinkind(eren).

Sommige huishoudens met inwonende andere personen kunnen bij een andere keuze van de referentiepersoon in een ander huishoudentype terecht komen waardoor ook de huishoudensposities van de leden van het huishouden wijzigen. Er zou kunnen gediscussieerd worden over de keuze van de referentiepersoon wanneer er meerdere familiekeren tot het huishouden behoren. Het gaat om de huishoudens met kinderen en inwonende schoonkinderen en/of kleinkinderen, de huishoudens met inwonende ouders en/of schoonouders, de huishoudens zonder kinderen met schoonkind en/of kleinkind(eren) en de huishoudens met niet-verwanten die mogelijks de niet-gehuwd samenwonende partner van (één van) de kind(eren) is. We schatten dat hooguit 2% van alle huishoudens anders zou worden geklasseerd bij een andere keuze van de referentiepersoon⁷.

⁷ Ter info, volgens ADSEI is 0,8% van alle Vlaamse huishoudens in 2007 een huishouden met meerdere familiekeren (<http://statbel.fgov.be>). Hun berekeningen zijn niet perfect vergelijkbaar met de onze.

Tabel 5 Particuliere huishoudens met inwonende andere personen, naar type huishouden. Vlaams Gewest 1/1/2007

	Alle huishoudens, inclusief "andere types huishoudens"	Alle huishoudens, exclusief "andere types huishoudens"	Gehuwde paren zonder thuiswonend kind	Gehuwde paren met thuiswonend(e) kind(eren)	Niet-gehuwde paren zonder thuiswonend kind	Niet-gehuwde paren met thuiswonend(e) kind(eren)	Alleenstaande moeders	Alleenstaande vaders
alle huishoudens (=100%):								
% met inwonende andere personen	3,86	2,57	2,16	4,66	1,79	2,57	6,56	8,67
alle huishoudens met inwonende andere personen (=100%):								
1 inwonende andere persoon	76,46	72,01	87,99	68,10	84,30	77,72	65,13	56,76
2 inwonende andere personen	15,69	18,09	9,80	20,59	12,03	16,64	20,10	25,05
3 of meer inwonende andere personen	7,85	9,90	2,21	11,31	3,67	5,64	14,77	18,19
alle huishoudens met inwonende andere personen (=100%):								
familieid/leden	74,42	79,25	82,99	77,95	73,49	79,47	80,99	75,39
niet-verwant(en)	22,69	17,14	15,41	17,39	24,45	18,24	16,11	18,93
familieid/leden + niet-verwant(en)	2,89	3,61	1,60	4,66	2,06	2,28	2,90	5,68
alle huishoudens met inwonende andere personen (=100%):								
kleinkind en/of schoonkind (schoon)ouders; geen kleinkind en/of schoonkind	28,06	37,78	15,78	39,50	8,88	26,67	61,15	60,54
(schoon)broer/zus; geen kleinkind en/of schoonkind, geen (schoon)ouders	23,83	27,03	40,37	28,88	21,35	21,46	13,03	10,23
enkel niet-verwanten	19,44	11,53	21,01	9,37	20,95	11,25	6,59	5,35
andere combinatie	23,57	18,46	15,41	17,39	41,73	34,95	16,11	18,93
verwantschapsrelaties	5,09	5,20	7,43	4,86	7,09	5,68	3,12	4,94

Bron: ADSEI. Bewerking: SVR.

Men kan de bestaande administratieve werkelijkheid respecteren en dan accepteert men de referentiepersoon zoals aangeduid in het Rijksregister. Ofwel probeert men een aantal objectieve en ondubbelzinnige regels vast te leggen om een referentiepersoon aan te duiden en – in de mate van het mogelijke – het gegevensbestand te hercoderen. De werkgroep van de HRS kiest ervoor om momenteel de **administratieve definitie** te **gebruiken**, dit omwille van verscheidene redenen.

De ervaring wijst immers uit dat hercoderingen vaak arbitrair zijn en niet noodzakelijk een verbetering inhouden, zeker in het geval dat er niet-verwanten tot het huishouden behoren. Voor het opstellen van objectieve regels om een hercodering van de referentiepersoon door te voeren, is er in de bevolkingsbestanden vaak onvoldoende informatie aanwezig (geen affiliatiegegevens, geen gegevens over de burgerlijke staat in het datawarehouse Arbeidsmarkt van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid, geen code “niet-gehuwde samenwonende partner”).

Bovendien wenst de werkgroep de vergelijkbaarheid met de statistieken van ADSEI te behouden; zij hercoderen de referentiepersoon niet. De werkgroep acht het ook belangrijk dat alle instellingen die huishoudenstatistieken produceren op basis van gegevens uit het Bevolkingsregister, vergelijkbare statistieken aanleveren. Aangezien niet alle instellingen over dezelfde basisgegevens⁸ beschikken, kunnen zij niet dezelfde hercoderingen doorvoeren.

Een derde reden om de referentiepersoon te behouden, is het feit dat een hercodering kan leiden tot verlies van informatie. Bekijken we bijvoorbeeld het volgende tweepersoonshuishouden:

Man, 75 jaar	Man, 40 jaar	
referentiepersoon	zoon	alleenstaande ouder
vader	referentiepersoon	ander type huishouden

Al naargelang wie de referentiepersoon is, klasseert de LIPRO-typologie dit huishouden als een alleenstaande ouder met één volwassen kind, ofwel als een ander type huishouden, waar de vader inwoont bij de zoon. In studies over ouderen is het samenwonen van de oudere met een kind een belangrijk gegeven. Maar zeker even interessant is het feit dat de oudere inwoont bij zijn/haar zoon/dochter, wat als een indicatie wordt beschouwd van hulpbehoefendheid van de oudere (Lodewijckx, 2006).

⁸ Zo heeft de SVR per persoon de burgerlijke staat en de datum van verwerving van de burgerlijke staat, de KSZ bezit deze gegevens niet.

8. Besluit

In dit rapport beschrijven we de indeling van de huishoudens die de Studiedienst van de Vlaamse Regering toepast op de bevolkingsgegevens van het Rijksregister. De SVR-bevolkingskubussen werden onlangs uitgebreid met twee nieuwe variabelen: huishoudentype en huishoudenspositie. We lichten deze begrippen voor de gebruikers ervan toe.

ADSEI publiceert jaarlijks tabellen over het aantal huishoudens en de samenstelling ervan (www.statbel.fgov.be/figures). Hoewel zij dezelfde administratieve gegevensbank gebruiken, bestaan er belangrijke verschillen tussen de huishoudenstatistieken van ADSEI en die van SVR. SVR neemt de niet-gehuwd samenwonenden als een apart huishoudentype op, wat beter de sociologische werkelijkheid beschrijft. Dit heeft tot gevolg dat SVR een veel kleiner aantal alleenstaande ouders detecteert dan ADSEI.

Er is nog een tweede belangrijk verschil. De LIPRO-typologie kent aan elke persoon een huishoudenspositie toe. Dit laat toe om voor specifieke subgroepen uit de bevolking (bv. kinderen of ouderen; Lodewijckx 2007, 2008) hun leefvorm te beschrijven. Zowel de huishoudens als de personen kunnen de eenheid van analyse zijn.

We zijn er ons van bewust dat sommige huishoudentypes binnen de LIPRO-typologie niet helemaal tot hun recht komen. Een belangrijk voorbeeld hiervan zijn de “multi-family” huishoudens. We pleiten ervoor dat speciale leefvormen het voorwerp worden van specifieke onderzoeken waarin de LIPRO-indeling kan worden verfijnd. In het verleden werden al zulke analyses uitgevoerd zoals het samenwonen van ouderen met meerdere generaties (Lodewijckx, 2006), het inwonen van ouderen bij hun dochter/zoon (Lodewijckx, 2004b, 2004c), het inwonen van alleenstaande ouders bij hun vader/moeder (Lodewijckx, 2004d), het samenwonen van niet-verwante personen van hetzelfde geslacht (Corijn & Lodewijckx, 2004).

De veranderingen in de samenstelling van de huishoudens werden tot voor kort beschreven op basis van periodieke surveys of aan de hand van vergelijkingen van de tienjaarlijkse volkstellingen (Corijn, 1993; Deboosere 1993, 1995). De bevolkingsgegevens uit het Rijksregister bieden de mogelijkheid om de veranderingen in de leefvormen jaarlijks op te volgen. In tegenstelling tot andere databronnen waar de vragen betreffende de samenstelling van het huishouden nogal eens variëren over de jaren heen, wordt de informatie over de verwantschap tussen de leden van het huishouden in het Rijksregister jaarlijks op dezelfde manier geregistreerd. Dit laat toe om de types huishoudens jaar na jaar op dezelfde wijze te definiëren. Een derde voordeel betreft de mogelijkheid om eventuele regionale verschillen op te sporen (bv. Lodewijckx, 2004e); het Rijksregister is geen (beperkte) steekproef maar bevat alle in België geregistreerde huishoudens en personen.

Bibliografie

Corijn, M. (1993) *Leefvormen in Vlaanderen*. Brussel, CBGS-Monografie 2.

Corijn, M., E. Lodewijckx (2004) *Met twee samen wonen: man/vrouw, man/man, vrouw/vrouw*. <http://aps.vlaanderen.be/cbgs>.

Deboosere, P. (1993) *De huishoudensposities in de volkstelling van 1991. Basistabellen en vergelijking met 1981*. Steunpunt Demografie, Vrije Universiteit Brussel. Working Paper 1.

Deboosere, P. (1995) *Huishoudentypes: recente evolutie en regionale differentiatie. Een analyse aan de hand van de twee laatste volkstellingen*. Steunpunt Demografie, Vrije Universiteit Brussel. Working Paper 3.

Deboosere, P., S. Demarest, V. Lorant, P-J. Miermans, M-I. Portet, H. Van Oyen (2006) *Gezondheid en mantelzorg*. Sociaal-Economische Enquête 2001 Monografieën. FOD, Economie, 2006/1.

Lodewijckx, E. (2001) *Huishoudens in België. Een ontsluiting van rijksregistergegevens*. Brussel. CBGS-Werkdocument, 4.

Lodewijckx, E. (2004a) *Huishoudens en hun referentiepersoon. Veranderingen tussen 1991 en 2003*. <http://aps.vlaanderen.be/cbgs>.

Lodewijckx, E. (2004b) *75-plussers die samenwonen met hun kinderen, België 2000*. <http://aps.vlaanderen.be/cbgs>.

Lodewijckx, E. (2004c) *75-plussers en de samenstelling van hun huishouden, België, 1990-2000*. *Bevolking en Gezin*, 33, 1, pp. 143-165.

Lodewijckx, E. (2004d) *Alleenstaande ouders. In detail bekeken*. <http://aps.vlaanderen.be/cbgs>.

Lodewijckx, E. (2004e) *Alleenwonenden in België 1991-2003. Een analyse op basis van Rijksregistergegevens*. CBGS-Werkdocument, 7.

Lodewijckx, E. (2006) *Veranderingen in de huishoudelijke samenstelling (1991-2004): implicaties voor de interne mantelzorg*. In: Jacobs, T., E. Lodewijckx (red.) *Grenzen aan mantelzorg. Sociaaldemografische hypothesen over de toekomst van de zorg*. CBGS-Publicaties. Garant. Pp. 167-188.

Lodewijckx, E. (2007) *Ouderen van vreemde herkomst in het Vlaamse Gewest. Origine, sociaaldemografische kenmerken en samenstelling van hun huishouden*. SVR-Rapport, 2.

Lodewijckx, E. (2008) *Veranderende leefvormen in het Vlaamse Gewest, 1990-2007 (en 2021). Een analyse van de rijksregistergegevens*. SVR-Rapport, 3.

Masuy-Stroobant, G. (2006) Conseil supérieur de statistiques CSS. Rapport des activités du groupe de travail « Révision des statistiques démographiques » au 31/12/2006.

Nationaal Instituut voor de Statistiek (1997) *Bevolkingsstatistieken. Aantal en grootte van de huishoudens in België. Jaarlijkse toestand tussen 1.1.1990 en 1.1.1997*. Nationaal Instituut voor de Statistiek, 3.

Nationaal Instituut voor de Statistiek (1999) *Bevolkingsstatistieken. Huishoudens en familiekeren op 1.1.1998*. Nationaal Instituut voor de Statistiek, 1.

Philipov, D. (2005) *Portrait of the family in Europe*. Paper presented at the European Population Conference 2005. Strasbourg, 7-8 April 2005.

Surkyn, J. (1999) *LIPRO-huishoudensprojecties voor Vlaanderen (1991-2016)*. Steunpunt Demografie, Vrije Universiteit Brussel, Working paper nr. 1999-3.

Surkyn, J., D. Willaert, P. Deboosere (2008) *New household projections for the Flemish region in Belgium : 2006 – 2031 (2051)*. VUB en COViVe. Paper for the 35th CEIES Seminar “New family relationships and living arrangements – Demands for change in social statistics”. Warsaw, 24-25 January 2008.

Van Imhoff, E., N. Keilman (1991) *LIPRO 2.0: An application of a dynamic demographic projection model to household structure in the Netherlands*. Amsterdam, NIDI, CBGS, 23.

Bijlage

Algoritmes voor het berekenen van de huishoudenstypes en de huishoudensposities

Selectiecriteria	Huishoudenstypes	Huishoudensposities
<p>In het huishouden:</p> <ul style="list-style-type: none"> * is er slechts één persoon <u>en</u> * de verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 1 (referentiepersoon) <u>en</u> * persoon is 15 jaar of ouder. <p>Zie ook 'cleaningregels'</p>	Alleenwonenden	Persoon → alleenwonende
<p>In het huishouden:</p> <ul style="list-style-type: none"> * is er een referentiepersoon <u>en</u> * de referentiepersoon is 15 jaar of ouder <u>en</u> * is er één persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 2 (echtgenoot/echtgenote) <u>en</u> * de echtgenoot/echtgenote is 15 jaar of ouder <u>en</u> * is er geen persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 3 (kind) <u>en</u> * is er geen persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 13 (stiefkind) <u>en</u> * is er geen persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 12 (niet-verwant) én jonger dan 18 jaar. 	Gehuwde paren zonder thuiswonend kind	<p>Referentiepersoon → gehuwde partner, zonder thuiswonend kind</p> <p>Echtgenoot/echtgenote → gehuwde partner, zonder thuiswonend kind</p> <p>Overige leden van het huishouden → inwonende andere persoon</p>
<p>In het huishouden:</p> <ul style="list-style-type: none"> * is er een referentiepersoon <u>en</u> * de referentiepersoon is 15 jaar of ouder <u>en</u> 	Gehuwde paren met thuiswonend(e) kind(eren)	<p>Referentiepersoon → gehuwde partner, met thuiswonend(e) kind(eren)</p> <p>Echtgenoot/echtgenote → gehuwde partner, met thuiswonend(e) kind(eren)</p> <p>Kind(eren) → kind bij een gehuwd paar</p>

<ul style="list-style-type: none"> * is er één persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 2 (echtgenoot/echtgenote) <u>en</u> * de echtgenoot/echtgenote is 15 jaar of ouder <u>en</u> * zijn er één of meer personen met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 3 (kind) <u>of</u> verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 13 (stiefkind) <u>of</u> verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 12 (niet-verwant) én jonger dan 18 jaar. 		<p>Stiefkind(eren) → kind bij een gehuwd paar</p> <p>Niet-verwant(en) én jonger dan 18 → kind bij een gehuwd paar</p> <p>Overige leden van het huishouden → inwonende andere persoon</p>
<p>In het huishouden:</p> <ul style="list-style-type: none"> * is er referentiepersoon <u>en</u> * de referentiepersoon is 18 jaar of ouder <u>en</u> * is er geen persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 2 (echtgenoot/echtgenote) <u>en</u> * is er een partner (zie verder: bepaling niet-gehuwd samenwonende partner) <u>en</u> * is er geen persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 3 (kind) <u>en</u> * is er geen persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 13 (stiefkind) <u>en</u> * is er geen persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 12 (niet-verwant) én minstens 15 jaar jonger dan de partner. 	<p>Niet-gehuwd samenwonende paren zonder thuiswonend kind</p>	<p>Referentiepersoon → niet-gehuwd samenwonende partner, zonder thuiswonend kind</p> <p>Partner → niet-gehuwd samenwonende partner, zonder thuiswonend kind</p> <p>Overige leden van het huishouden → inwonende andere persoon</p>
<p>In het huishouden:</p> <ul style="list-style-type: none"> * is er referentiepersoon <u>en</u> * de referentiepersoon is 18 jaar of ouder <u>en</u> * is er geen persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 2 (echtgenoot/echtgenote) <u>en</u> * is er een partner (zie verder: bepaling niet-gehuwd samenwonende partner) <u>en</u> * zijn er één of meer personen met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 3 (kind) <u>of</u> verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 13 (stiefkind) <u>of</u> verwantschap t.a.v. de 	<p>Niet-gehuwd samenwonende paren met thuiswonend(e) kind(eren)</p>	<p>Referentiepersoon → niet-gehuwd samenwonende partner, met thuiswonend(e) kind(eren)</p> <p>Partner → niet-gehuwd samenwonende partner, met thuiswonend(e) kind(eren)</p> <p>Kind(eren) → kind bij een niet-gehuwd samenwonend paar</p> <p>Stiefkind(eren) → kind bij een niet-gehuwd samenwonend paar</p> <p>Niet-verwant(en) én minstens 15 jaar jonger</p>

<p>referentiepersoon = 12 (niet-verwant) én minstens 15 jaar jonger dan de partner.</p>		<p>dan de partner → kind bij een niet-gehuwd samenwonend paar</p> <p>Overige leden van het huishouden → inwonende andere persoon</p>
<p>In het huishouden:</p> <ul style="list-style-type: none"> * is er een referentiepersoon <u>en</u> * de referentiepersoon is 15 jaar of ouder <u>en</u> * is er geen persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 2 (echtgenoot/echtgenote) <u>en</u> * is er geen partner (zie verder: bepaling niet-gehuwd samenwonende partner) <u>en</u> * zijn er één of meer personen met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 3 (kind) <u>of</u> verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 13 (stiefkind) <u>of</u> verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 12 (niet-verwant) én jonger dan 18 jaar. <p>Zie ook 'cleaningregels'</p>	<p>Alleenstaande ouders</p>	<p>Referentiepersoon → alleenstaande ouder</p> <p>Kind(eren) → kind bij een alleenstaande ouder</p> <p>Stiefkind(eren) → kind bij een alleenstaande ouder</p> <p>Niet-verwant(en) én jonger dan 18 → kind bij een alleenstaande ouder</p> <p>Overige leden van het huishouden → inwonende andere persoon</p>
<p>In het huishouden:</p> <ul style="list-style-type: none"> * zijn er één of meer personen met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 20 (collectief). 	<p>Collectieve huishoudens</p>	<p>Persoon met verwantschapcode=20 → lid van een collectief huishouden</p>
<ul style="list-style-type: none"> * het huishouden valt niet onder één van de vorige huishoudentypes. 	<p>Andere types huishoudens</p>	<p>Elke persoon → overige persoon</p>

Bepaling van de niet-gehuwd samenwonende partner:

Aanvulling bij de bepaling van de huishoudenstypes: alleenstaande ouders, niet-gehuwd samenwonende paren met thuiswonend(e) kind(eren), niet-gehuwd samenwonende paren zonder thuiswonend kind

1. Bepalen of er een potentiële partner in het huishouden aanwezig is: potentiële partners binnen het huishouden (waar geen echtgenoot/echtgenote aanwezig is) zijn alle personen die voldoen aan volgende voorwaarden:

- 18 jaar of ouder ***en***
- van het andere geslacht dan de referentiepersoon ***en***
- de verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 12 (niet-verwant)

2. Bepalen of er een partner in het huishouden aanwezig is:

Op basis van de lijst van potentiële partners wordt het volgende beslist:

- indien *één persoon* voldoet aan de criteria van potentiële partner dan wordt deze persoon beschouwd als de partner van de referentiepersoon
- indien *meerdere personen* voldoen aan de criteria van potentiële partner, dan wordt nagegaan welke persoon het kleinste leeftijdsverschil heeft met de referentiepersoon. indien het leeftijdsverschil van deze persoon met alle andere potentiële partners 15 jaar of meer is, dan wordt deze persoon beschouwd als de partner van de referentiepersoon, zoniet is er geen partner in het huishouden.

Cleaningsregels:

Voor elk huishouden gelden volgende voorwaarden:

* Een huishouden moet één en slechts één referentiepersoon hebben.

Uitzondering op deze regel zijn:

- de 1-persoonshuishoudens waar de verwantschap van de persoon t.a.v. de referentiepersoon niet gelijk is aan 1 ***en*** de persoon 15 jaar of ouder is. Die huishoudens worden geklasseerd als alleenwonenden.
- de meerpersoonshuishoudens waar er geen referentiepersoon aanwezig is en waar er één persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 2 (echtgenoot/echtgenote) is, en waar alle andere personen een verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 3 (kind) hebben. Die huishoudens worden geklasseerd als alleenstaande ouders.

* Een huishouden mag maximum één persoon met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 2 (echtgenoot/echtgenote) hebben. Indien een huishouden meerdere personen met verwantschap t.a.v. de referentiepersoon = 2 heeft, wordt het naar de groep 'andere types huishoudens' verwezen.

